

LITERE

UTILIZAREA UNOR PREFIXE ÎN LIMBAJUL PUBLICISTIC

Tatiana ERHAN

Formarea cuvintelor este considerată unul dintre mijloacele principale la care apelează permanent limba în procesul ei de evoluție. Îmbogățirea vocabularului prin surse interne, actualmente, se face simțită tot mai des, ceea ce contribuie la apariția unor elemente ale limbajului modern. O cale eficientă de răspândire a unor creații interne o reprezintă mass-media, ea are menirea nu doar de a-i informa pe cititori, ci și de a-i surprinde cu formații lexicale inedite, de a-i domina și de a-i manipula prin limbajul său, de aceea am încercat să demonstrăm cum are loc formarea cuvintelor prin prefixare, aducând exemple concludente din limbajul publicistic. Am pus accentul, îndeosebi, pe prefixele neologice, care au o circulație internațională, fiind productive și în limba română.

Cercetătorii observă, pe bună dreptate, că, în perioada modernă a culturii noastre, s-a produs „o îmbogățire extraordinară a inventarului de prefixe și o înviorare generală a prefixării” [4, p.333]. În limba română, prefixele se clasifică în funcție de mai multe criterii: după **structură** (deosebim prefixe simple, când nu se pot analiza prin unități mici, și complexe, când se pot examina pe unități mai mici) [1, p.49]. Acestea din urmă, la rândul lor, sunt de două tipuri: compuse – rezultatul asocierii a două prefixe simple și dezvoltate (combinarea unui prefix simplu cu un element neprefixal). În limba română, predomină prefixele simple, iar cele dezvoltate sunt mai puține și slab reprezentate; conform principiului **morfologic** (partea de vorbire pe care o formează); în corespundere cu **vechimea și originea lor**; potrivit celui **semantic** [2, p.34-35], se disting câteva categorii de prefixe: *superlative: *super-*, *ultra-*, *hiper-*, *extra-*, *supra-*, pentru cuvinte ca *supervilă*, *ultragomos*, *hiperdotat* etc.; *cele ce exprimă exterioritatea *extra-* (*extraagricol*, *extratransilvan*); *ce redau anterioritatea: *ex-* și *pre-* (*ex-decan*, *prenegociere*, *preuniversitar*); *ce

vizează posterioritatea *post-* (*post-Cecenia, postprivatizare* etc.); * negative: *ne-* și *non-* (*ne-fost-comunist, noninteligent*); *ce determină opoziția: *anti-*, *contra-* (*antitankist, contramiting*); *privative; *des-*, *dez-*, *de-* (*deceaușizare, dezlănțuire, desrusificare*); *iterative *re-* (*renegocia, repoposit*); *cele ce indică interioritatea: *inter-* (*interorășenesc, intergerman*); *cele ce arată asocierea *co-* (*cofactor, cosponsoriza*) [5, p.88].

În limba română (mai cu seamă, după 1989), sunt mai frecvente prefixele neologice, printre care și cele negative. Productivitatea acestora e în corelație cu conținutul contestatar și negator al presei postdecembriste [3,p.9]. Printre cele de negare, se bucură de o circulație mai largă *a-* (cu varianta *an-*), *anti-*, *contra-*, *de-*, *des-*, *in-*, *im-*, *ne-*, *non-* [6]. Ele exprimă o valoare semantică unică, negativă/pozitivă. Examinând cuvintele formate prin derivare în româna literară, pe baza dicționarelor, am constatat că, din numărul de 50.000 de lexeme incluse, formate cu prefixe de negare, sunt 1610 [6], destul de productive în limbajul actual. Prefixele indicate se află în relații de concurență. De exemplu: **anti-/contra-** (*anticorupție – contra corupție, antivioolență – contra- violență* ș.a.); **ne-/non** (*neformal – nonformal, neguvernamental – nonguvernamental* etc.). Derivatele lor se folosesc în limbajul medical (*antialergic, antianemic, antibacterian, anticancer, anticelulitic*) și în social-politic (*antinațional, antiunionist, contraspionaj, contralovitură, contraatac* etc.).

Alte prefixe semnificative – *post-* și *pro-* se atașează la diverse teme, atât neologice, cât și la cele moștenite: substantive, adjective și chiar verbe (*postfață, postpoziție, postșcolar proeminent; proscie, propăși, prodecan* etc.). Acestea sunt destul de frecvente în limba română, deoarece modifică valoarea cuvântului doar sensul prefixului. Iată câteva exemple edificatoare din presă: (1) „Aceștia încă de la alegerile prezidențiale și-au alipit alegătorii *proruși*, asigurându-și fraudulos votul transnistrenilor”(O.L.,16.11.18,p.1); (2) „...s-a declarat drept partid *proeuropean*” (O.L., 16.11.18, p.1); (3) „...semnificația evenimentului se definește prin Ziua națională a României *postdecembriste*” (R.L.,02.18,p.24).

Am observat că prefixele *extra-*, *super-*, *hiper-*, *mega-* concurează între ele și sunt dintre cele mai solicitate în limbajul publicistic și în

cel familiar. Ele se pot atașa atât la baze substantivale, cât și la cele adjectivale: *supermarket*, *hipermarket*, *megamarket* *superdotat*, *hiperactiv* etc.: (1) „Activități *extrașcolare*” (F.D., 15.11.18, p.6); (2) „Singura relație *extraconjugală*” (O.L., 26.10.18, p.7); (3) „Acest *hipercar* i-a făcut praf pe concurenții faimoși” (Noi, nr.2, 2019, p.35); (4) „Nu o putem trece cu vederea în acest sens pe celebra Cindy Crawford, una dintre cele mai cunoscute *supermodele* ale lumii” (Noi, nr.4, 2017, p.26).

Subliniem că prefixul *mega-* a apărut recent, pe teren românesc, și e foarte des folosit în limbajul publicistic: (1) „În prezent artistul este un *megastar* în Ucraina și este atât de cunoscut pentru piesele lui din trecut” (O.L., 15.02.19, p.5); (2) „*Megaspectacol*” (publicitate); (3) „*Megaconcert*” (publicitate); (4) „*Megaofertă*” (publicitate); (5) „*Megabannere*” (L.A., 21.02.19, p.3).

O tendință actuală o constituie formarea superlativului absolut prin derivarea cu prefixe superlative ca: *super-*, *supra-*, *hiper-*, *extra-*, *ultra-*, *mega-* și cu prefixoidele *mini-*, *micro-*, *macro-*. Domeniile de răspândire ale lor sunt diverse: limbajele (medical, publicistic, tehnico-științific, social-politic). Derivatele cu prefixul *ultra-* se utilizează, de fapt, mai mult în terminologia tehnico-științifică (*ultrasonor*, *ultraviolet* ș.a); ele apar însă și în limbajul criticii, al istoriei literare (*ultraromantic*, *ultrasensibil*, *ultrasentiment*), în cel comercial sau familiar (*ultracentral*, *ultraconfortabil*, *ultraelegant*, *ultramodern*, *ultrașic*).

Trebuie să precizăm că se atestă și cazuri de folosire inadecvată a cuvintelor cu prefixe și prefixoide, ce au la bază două principii: semantic și ortografic. Deseori, se comit erori la utilizarea derivatelor cu prefixele *super-* și *supra-*: *copil superdotat* /*copil supradotat*; *superofertă* și *supraofertă*. Aici, prefixul *super-* redă valoarea lui la nivel calitativ, pe când *supra-*, la nivel cantitativ.

Conform dicționarului, ceea ce ține de ortografierea creațiilor cu prefixe și prefixoide, este recomandată scrierea lor împreună, iar, în textele publicistice, se ortografiază diferit: (1) „Indică *verbal/non-verbal* înțelegerea unui mesaj simplu” (F.D., 15.02.19, p.6); (2) „Cercetările realizate de către doctoranzi și *post-doctoranzi* în cadrul școlii doctorale” (USM, 30.09.16, p.8). În general, se deosebesc

câteva tipuri de ortografiere a cuvintelor formate prin prefixare: *derivate aglutinate (care se scriu împreună cu tema cuvântului) – *antiromân, antinațional, proeuropean, proeminent, postbelic, postelectoral, ultrasunet* etc.; *derivate în care elementele componente sunt nesudate: *contra corupție, super promoție* etc.; *derivate în care părțile lor constituente se scriu cu cratimă: *non-formal, non-guvernamental* etc.

Investigația efectuată ne permite să conchidem că cele mai frecvente prefixe atestate în dicționare circulă și în limbajul presei. Deși unele dintre lexemele formate prin prefixare nu sunt incluse în *Dicționarul limbii române*, totuși credem că, peste o anumită perioadă, am putea să le regăsim și aici.

Referințe:

1. IORDAN, I., GUȚU-ROMALO, V., NICULESCU, A. *Structura morfologică a limbii române contemporane*. București: Editura Științifică, 1967.
2. POPA, I., POPA, M. *Limba română pentru gimnaziu. Gramatică, fonetică, vocabular, ortografie și ortoepie*. București: Editura Niculescu, 2016.
3. STOICHIȚOIU-ICHIM, A. *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*. București: ALL, 2008.
4. SZATHMARY, M. Despre derivarea prefixală eterogenă. În: *Sistemele limbii*. București: 1970, p. 333-337.
5. TRIFAN, E. Formarea cuvintelor în publicistica actuală. Derivarea. Perioada 1990-2001. Cluj. În: *Dacoromânia*, 2012, nr.1, p.88-92.
6. FLOREA, I. *Sistemul prefixelor de negare în limba română literară* <https://docplayer.fr/72629763-Sistemul-prefixelor-de-negare-in-limba-romana-literara-de-ion-florea.html> (Accesat: 27.03.19).

Izvoarele folosite și abrevierile lor:

1. Florile dalbe – F.D. (ziar)
2. Literatura și arta – L. A.(ziar)
3. Noi – (revistă)
4. Opinia liberă – O.L.(ziar raional)
5. Universitatea de Stat din Moldova – USM

Recomandat

Eugenia DODON, dr., conf. univ.